

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

УДК 342:351.86(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.02>

ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА ЗАГУМЕННА,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0003-0617-8363>,

e-mail: yuliyazagum@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Здійснено комплексне теоретико-правове дослідження трансформації уявлень про природу реформування національної безпеки у вітчизняній юриспруденції. Комплексно розглянуто теоретико-методологічну основу і пріоритетні напрямки правового забезпечення реформування у сфері національної безпеки. Основний акцент зроблено на тому, що метою реформи національної безпеки є таке вдосконалення законодавства й управління в сфері національної безпеки, яке зможе забезпечити якісне зміцнення стану захищеності ключових національних інтересів відповідно до актуальних і перспективних потреб суспільства від зовнішніх і внутрішніх реальних та потенційних загроз.

Ключові слова: безпека людини, суспільства і держави, національна безпека, воєнна безпека, інформаційна безпека, економічна безпека, екологічна безпека, національні інтереси, внутрішні та зовнішні загрози, державний суверенітет, територіальна цілісність, правова реформа, реформа у сфері національної безпеки, суб'єкти забезпечення національної безпеки, Стратегія національної безпеки, державний апарат, громадські організації.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У межах сучасної науки питання щодо пізнання природи національної безпеки набуває дедалі більшого значення. Це, безсумнівно, не залишає осторонь юриспруденцію, адже національна безпека як складне, багатоаспектне соціальне явище стосується багатьох граней нормальної життєдіяльності людини та держави, опосередковується за допомогою численних норм права й вимагає створення і функціонування різноманітних правових режимів та інституцій, що її забезпечують.

Стан дослідження проблеми

Завдяки зусиллям представників вітчизняної теоретико-правової науки протягом останніх років сформувався корпус наукових знань, який з певним ступенем умовності можна охарактеризувати як теорію правових реформ, що на найвищому рівні теоретичного узагальнення досліджує емпіричні прояви реальних правових реформ, виокремлюючи їх концептуальні засади (В. В. Лемак, Я. І. Ленгер, Б. В. Малишев, О. І. Ющик та ін.). Ми, безумовно, послуговуватимемося їхніми напрацюваннями для розкриття сутнісних рис правової реформи у сфері національної безпеки.

В умовах сьогодення концентрація наукових зусиль навколо проблеми забезпечення національної безпеки у правовій площині відбувається на міждисциплінарному рівні, але переважно в межах кількох галузей публічного права: кримінального, адміністративного, екологічного та фінансового. Разом із тим на рівні зазначених юридичних наук проблема забезпечення національної безпеки не вичерпується.

Крім того, поза увагою залишається теоретико-правовий аспект становлення та розвитку концепції національної безпеки, яка є очевидним результатом тривалих і суперечливих трансформаційних процесів, що впливали на правову реальність, позиціонуючи сутність і природу політичного режиму, прийоми й способи управління суспільством, характер взаємовідносин між державою та людиною, рівень особистої свободи людини, спрямованість і методи правового регулювання.

За цих обставин усебічне теоретико-правове осмислення трансформації концепції національної безпеки у вітчизняній юриспруденції є актуальним науково-практичним завданням, покликаним на базі накопиченої правової спадщини у цій сфері виявити взаємозв'язки та

взаємозалежність між трансформаціями у позитивному праві та уявленнями про сутність і природу національної безпеки, продемонструвати ставлення до безпекової проблематики фундаментальної юридичної науки, відстежити витoki концепції забезпечення національної безпеки у вітчизняній юриспруденції. Ці та багато інших аспектів детермінують актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, його теоретичну, практичну й історико-правову значущість.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є комплексне теоретико-правове дослідження трансформації уявлень про природу реформування національної безпеки у вітчизняній юриспруденції. Ця мета досягається шляхом виконання таких *завдань*, як здійснення аналізу пріоритетних напрямів реформи у сфері національної безпеки та, що важливіше, визначення її теоретико-методологічної основи, дослідження трансформації уявлень про природу реформування національної безпеки у вітчизняній юриспруденції.

Наукова новизна дослідження

Комплексно досліджено та обґрунтовано висновок, що головною метою реформи національної безпеки є таке вдосконалення законодавства й управління у сфері національної безпеки, яке здатне забезпечити якісне зміцнення стану захищеності ключових національних інтересів відповідно до актуальних та перспективних потреб суспільства від зовнішніх і внутрішніх реальних та потенційних загроз.

Виклад основного матеріалу

Необхідність усебічного осмислення базової категорії «національна безпека» шляхом виходу за «горизонти» галузевих юридичних наук та її комплексного аналізу крізь призму фундаментальних теоретичних постулатів диктуються потребою в уточненні формально визначених ознак та характеристик поняття «національна безпека», адже за своєю суттю воно є оціночним і нестабільним. Неважко спрогнозувати, що побудована на суперечливих і багато в чому консервативних засадах система законодавства в Україні неспроможна забезпечити швидке й ефективне реагування структур держави на загрозу її державному суверенітету і територіальній цілісності в умовах «гарячої» фази російської збройної агресії, розпочатої в лютому 2014 р. Загальна невизначеність структури, цілей і завдань системи забезпечення національної безпеки Ук-

раїни, чіткого порядку взаємодії її суб'єктів у мирний час та у кризовий період військової агресії, обумовлені відсутністю чітких правових приписів, стали тоді суттєвими перешкодами для вироблення та реалізації ефективної політики захисту національної безпеки України [1, с. 491]. Відповідні події, отже, безпосередньо зумовили необхідність перейти від переважно екстенсивного підходу до розвитку правового забезпечення сфери національної безпеки до більш продуманої, системної та раціонально вивірної реформи національної безпеки, яка б адаптувала діяльність державного апарату до належного функціонування в умовах реальних загроз державному суверенітету й територіальній цілісності України.

З огляду на це необхідно передусім правильно визначити пріоритети й напрями реформи у сфері національної безпеки та, що важливіше, її теоретико-методологічну основу. Від цього залежатиме й успіх такої реформи. У цьому нас переконує неупереджений аналіз практики реформування інститутів забезпечення національної безпеки у попередні роки (зокрема, інститутів СБУ, воєнного та надзвичайного стану тощо), яке здійснювалося часто без достатнього наукового обґрунтування, переважно на основі емпіричного досвіду, методом спроб і помилок. Результати такого реформування, як відомо, помітного кумулятивного ефекту в підвищенні інституційної спроможності системи національної безпеки України не дали, що яскраво виявилось на першому етапі російської збройної агресії та анексії Криму, здійснених практично без будь-якого спротиву.

Дискусії, що тривають серед політиків і науковців у цій сфері, певною мірою є відображенням домінування спрощених і неадекватних уявлень щодо суті та змісту реформи як такої і, відповідно, реформи національної безпеки. Безумовно, тут дається взнаки тривала відсутність наукового, експертного й політичного консенсусу з деяких ключових питань у сфері вдосконалення системи національної безпеки, що загалом відображає незадовільний стан інститутів, відповідальних за вироблення та реалізацію державної політики у сфері національної безпеки, недостатню відповідальність вітчизняної еліти і слабкий зв'язок між адміністративним, політичним, громадським та експертним рівнями підготовки й ухвалення суспільно важливих рішень з безпекової проблематики на перспективу [2, с. 173].

Виходячи із цього, слід принаймні в основних рисах уточнити поняття «реформа», що застосовується в нашому дослідженні. Так,

Юридична енциклопедія стверджує, що термін «реформа» (франц. *reformе*, від лат. *reformare* – перетворювати, поліпшувати) – процес кардинальних, зазвичай тривалих за часом перетворень відповідних сторін суспільного життя, державно-правових інститутів, окремих структур тощо. Реформи, як правило, змінюють і модернізують форму та зміст відповідних суспільних відносин, не порушуючи при цьому їхніх принципових засад. Ознаки реформи: повільна зміна частини системи, використання законних методів, керованість і прогнозованість процесу, повний контроль над реалізацією реформи з боку державної влади, спрямованість здебільшого на зміцнення позицій влади. Кінцева мета будь-якої реформи – зміцнення й оновлення державних засад, що, однак, не завжди тягне за собою поліпшення рівня життя, скорочення державних витрат і, навпаки, збільшення доходів. Успіх реформ значною мірою залежить від їх системності й наукової обґрунтованості. Це стосується всіх нововведень, серед іншого в галузі держави і права [3, с. 303]. Із цього тлумачення випливає, що термін «реформа» у теоретико-правовому сенсі передбачає суттєві зміни (трансформації) в механізмі функціонування об'єкта, його еволюційний перехід у новий якісний стан функціонування. Отже, можна погодитися з тим, що «у змісті терміна “реформа” превалює діяльнісний, трансформаційний аспект» [4, с. 352].

Відповідно, на підставі викладеного можна констатувати, що в теоретико-правовому сенсі правова реформа у сфері національної безпеки постає як інваріант (конкретний різновид) правових реформ, підпорядкований усім загальним закономірностям ініціювання, організації та проведення (реалізації) правової реформи як родового явища. Водночас така реформа постає як складне, багатогранне суспільне явище, яке відображає певний рівень загальнотеоретичної правової думки та національнознавства, особливості правової науки, стану законодавчих і концептуальних розробок із цього питання, на основі узагальнення яких можна розглянути її в різних аспектах.

Специфіки реформі у сфері національної безпеки надає те, що, з одного боку, вона постає як автономна правова реформа, а з іншого боку, суспільні відносини, що охоплюються нею (об'єкт реформи), часто перетинаються, перехрещуються з об'єктами інших правових реформ. Реформування у цій сфері є тісно пов'язаним з реформою оборонного сектору, що часом зумовлює більш узагальнений науковий дискурс та наявні практичні напрацю-

вання стосовно ширшого предметного поля – сектору національної безпеки і оборони, що, зокрема, виявляється в базовому Законі України «Про національну безпеку»¹.

Рухаючись у річищі теорії правових реформ, маємо зазначити, що найперше дослідження специфіки правової реформи у сфері національної безпеки зумовлює уточнення сфери («поля») реформування, адже, як добре відомо, ця реформа тривалий час стримувалася не лише через певні об'єктивні причини (брак фінансування, залишковий підхід держави до безпекової сфери до 2014 р., застарілі уявлення про закономірності розвитку безпекової сфери, що панували в середовищі носіїв державної влади тощо), але і через суб'єктивні причини, зокрема наявність суперечливих, часом діаметрально протилежних, підходів до розуміння справжньої природи, цілей, завдань і функцій національної безпеки, способів та інструментів її забезпечення за сучасних умов, що, зрештою, не могло не впливати на вибір пріоритетів, цілей та напрямів відповідного реформування. Так, різні наукові концепції та нормативні документи пропонують різні тлумачення поняття «національна безпека» через його складний, багатокomпонентний та міждисциплінарний характер, що засвідчує відсутність єдиного й усталеного розуміння сутності, природи виникнення, діалектики розвитку, механізмів формування й управлінського впливу на системні характеристики явища, яке намагаються описати поняттям «національна безпека» [5, с. 85].

Утім, як свідчать наукові узагальнення останніх років, зроблені як вітчизняною, так і зарубіжною наукою, превалює думка, що «національна безпека» є поняттям, яке характеризує ступінь (міру, рівень) захищеності життя важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави. Такий підхід дає підстави говорити про три взаємозалежні рівні (складові) національної безпеки: безпека людини, безпека суспільства та безпека держави. До того ж діалектична єдність цих складових зумовлюється нерозривністю процесу функціонування та розвитку людини, суспільства і держави у просторі й часі [5, с. 94–95].

¹ Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 09.02.2021).

На сучасному етапі перспектива реформи у сфері національної безпеки здається набагато складнішою, оскільки вона має відбуватися в контексті небаченого посилення зовнішніх і внутрішніх загроз, в умовах військової агресії проти України з боку РФ яка триває сьомий рік поспіль, та вкрай складної глобальної безпекової ситуації, що «характеризується високим рівнем турбулентності і невизначеності» [6]. Тому як важливу теоретико-методологічну настанову слід урахувати думку, запропоновану українським дослідником О. П. Дзьобанем: «завдання забезпечення національної безпеки в умовах соціокультурних трансформацій доцільно вирішувати, виходячи з визначених основних рівнів: безпеки особистості, держави й суспільства та їх глобалізаційної інтегрованості у світовому соціумі за умови урахування національних, регіональних та глобальних чинників» [7, с. 25]. Такий теоретико-методологічний підхід є вихідним для окреслення об'єкта реформи, що досліджується.

У дослідженні правової реформи у сфері національної безпеки, природно, на передній план виходить її нормативно-правовий «зріз». Сьогодні, як відомо, вже накопичено певний обсяг знань про цілі і завдання, основні напрями, етапи та перспективи здійснення реформи у сфері національної безпеки. Узагальнені результати наукових пошуків щодо реформування суспільних відносин у сфері національної безпеки України відтворено в низці нормативно-правових актів концептуального характеру. Так, визначальну роль зпоміж них відіграють програмні нормативні документи, що містять цілі, завдання, пріоритети реформування системи забезпечення національної безпеки України. Такими актами на сьогодні є Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015¹, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020², Концепція

розвитку сектору безпеки і оборони України, затверджена Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016³, а також низка галузевих стратегій і програмних документів щодо розвитку окремих державних органів, наділених повноваженнями у сфері забезпечення національної безпеки. Найважливіші аспекти – цілі, завдання та напрями – реформи у сфері національної безпеки оприлюднюються у щорічних посланнях Президента України до Верховної Ради України, деталізуються в актах Ради національної безпеки і оборони при Президентові України, а також Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади тощо. Вони докладно обговорюються на наукових і науково-практичних семінарах, конференціях, «круглих столах», у науковій періодиці тощо.

Не менш важливим є діяльнісний (або трансформативний) аспект реформи, що відображає її основні напрями, шляхи реалізації, очікувані результати цієї реформи тощо. Так, зокрема, С. П. Пономарьов пропонує визначити такі основні напрями діяльності держави у забезпеченні національної безпеки України: вдосконалення законодавства, у тому числі узгодження правових норм, усунення колізій та двоякого тлумачення нормативно-правових актів; взаємодія з іноземними державами з обміну досвідом, економічною та політичною співпрацею; розвиток інформаційних технологій щодо усунення загроз інформаційній безпеці України та профілактики їх виникнення, протидія корупції, зміцнення обороноздатності держави; профілактика загроз безпеці та обороні держави, де пріоритетом є підвищення соціального забезпечення населення, економічне зростання, фінансова та політична стабільність у державі тощо [8, с. 112].

Такі вітчизняні дослідники, як О. О. Резнікова і С. В. Сьомін, звертають увагу на дещо інші пріоритети реформування, зокрема на таке: закріплення у законодавстві чіткої системи ухвалення стратегічних рішень і розподілу відповідальності у сфері національної безпеки з урахуванням принципів національної стійкості, посилення міжвідомчої взаємодії, налагодження постійних комунікацій у процесі ухвалення державних рішень, більш

¹ Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 09.02.2021).

² Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 09.02.2021).

³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»: Указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 09.02.2021).

активне залучення громадськості до процесів контролю за діяльністю органів сектору безпеки і оборони та ухвалення державних рішень (на етапі розроблення концепцій, проєктів нормативно-правових актів тощо) [6].

Нарешті, часом трапляються більш деталізовані наукові підходи до окреслення пріоритетних напрямів реформування у сфері національної безпеки України, де окремо розглядаються управлінські та нормативно-правові аспекти. Так, реформуванням системи державного управління у сфері забезпечення національної безпеки України передбачаються вдосконалення системи забезпечення національної безпеки України, вироблення та реалізація сучасної державної політики національної безпеки України, адекватної сучасним викликам і загрозам та підпорядкованої принципу оборонної достатності, налагодження ефективних механізмів реалізації державної політики забезпечення національної безпеки в умовах військової агресії, вдосконалення механізму координації діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення національної безпеки, створення ефективної системи запобігання та протидії корупції, запровадження нових механізмів демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України тощо. Водночас удосконалення нормативно-правового забезпечення національної безпеки України передбачає: вдосконалення базового законодавства про національну безпеку України, яке має визначати принципи й особливості функціонування системи забезпечення національної безпеки, забезпечити розроблення та внесення на розгляд Верховної Ради України законопроєкту про завдання й повноваження Комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів, тощо [9].

І хоча далеко не всі з виокремлених вище напрямів можна, на нашу думку, віднести саме до пріоритетних напрямів реформи у сфері національної безпеки, все ж таки зазначене дає змогу окреслити як підходи науковців, які здебільшого доволі виокремлюють пріоритети, так і офіційну позицію вищого керівництва країни щодо специфіки такої реформи. Проте так чи інакше вони охоплюють певну суму (комплекс) заходів із боку держави, що мають, як правило, нормативно-правовий та

управлінський характер і спрямовуються на певну систему суспільних відносин, що центруються довкола категорій національної безпеки та національних інтересів, які є засадничими, визначальними та структуротворчими для організації та проведення відповідних реформаторських заходів загалом.

Із процесуального боку, правова реформа у сфері національної безпеки виступає комплексом заходів, що ініціюються, організуються та проводяться уповноваженими суб'єктами забезпечення національної безпеки (як правило, вищими органами державної влади) відповідно до наявних суспільних потреб, спричиняють суттєві зміни в нормативно-правовій, інституційній та/або функціональній підсистемах національної безпеки, що зумовлює якісно вищий рівень захисту національних інтересів від реальних та потенційних внутрішніх і зовнішніх загроз.

Проте таке тлумачення реформи у сфері національної безпеки з огляду на сучасні потреби вдосконалення державної політики у безпековій галузі та відмежування національної безпеки від державної вважаємо хоч і правильним, але в цілому об'єктивно недостатнім, адже на порядку денному конкретної правової реформи національної безпеки в Україні наразі стоїть питання щодо глибини реформаторських перетворень інститутів національної безпеки. Інакше кажучи, йдеться про те, чи будуть це «косметичні» перетворення, що в цілому консервуватимуть недоліки в організації національної безпеки, усуваючи лише найбільш видимі й очевидні з них, чи це буде науково обґрунтований комплекс послідовних, взаємопов'язаних та взаємозумовлених заходів, спрямованих на якісне перевлаштування всієї системи національної безпеки країни відповідно до сучасних вимог і викликів.

Крім того, з огляду на те, що національна безпека є феноменом, який тісно взаємодіє зі сферою міжнародної безпеки, слід визнати, що реформування національної безпеки має враховувати взяті на себе Україною зобов'язання у міжнародно-правовій сфері, насамперед з огляду на конституційно проголошений курс на інтеграцію в структури ЄС і НАТО. Успішним реформування системи національної безпеки України може стати на основі не лише чіткої правової регламентації суб'єктного її складу, структури, функцій тощо, але й на основі дієвої інтеграції цієї системи в систему міжнародної і регіональної безпеки [1, с. 491]. З огляду на взяті Україною зобов'язання в контексті євроатлантичної інтеграції реформа національної безпеки має відповідати принципам

і стандартам НАТО, що забезпечується, зокрема, шляхом розроблення й реалізації річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО¹. У цьому ж контексті важливим є і те, що поглиблення міжнародного співробітництва у сфері забезпечення національної безпеки України створює додаткові можливості для підвищення кваліфікації військовослужбовців, правоохоронців і цивільних працівників сектору безпеки та підготовки відповідних кадрів з урахуванням стандартів ЄС і НАТО².

Висновки

Оскільки національна безпека не розглядається в сучасній (як вітчизняній, так і зарубіжній) науці виключно як «набуток» і сфера монопольної відповідальності держави, не можна еліминувати зі сфери реформи національної безпеки активну участь (задіяність) структур громадянського суспільства, які мають здійснювати громадський контроль за перебігом такої реформи і в необхідних випадках

повинні мати інструменти тісної комунікації з органами державної влади як на етапі ініціювання реформи, конструювання її цілей і завдань, напрямів і перспектив, так і на етапах її проведення. Обмеження дієздатності держави, особливо за умов економічної кризи, актуалізує необхідність оптимізації участі недержавних суб'єктів забезпечення національної безпеки. Ґрунтуючись на засадах самоорганізації, відкритості, демократії тощо, громадські організації здатні залучити значні інтелектуальні, матеріально-технічні й духовні ресурси та міжнародні зв'язки для участі в заходах із забезпечення національної безпеки, зокрема і під час вироблення стратегії відповідної реформи [10, с. 163].

Вочевидь, слід усіляко стимулювати таку активність неурядового сектору законодавчими інструментами, легітимуючи через його тісне залучення заходи з реформи національної безпеки й надаючи їм додаткової суспільної підтримки.

Список бібліографічних посилань

1. Сіцінський Н. А. Державне управління забезпеченням національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції : дис. ... д-ра наук з держ. управління : 25.00.02. Київ, 2020. 642 с.
2. Каріх І. В. Інституційно-правові засади політики національної безпеки в гуманітарній сфері : дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01. Київ, 2018. 218 с.
3. Горбатенко В. П. Реформа // *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Київ : Укр. енцикл., 2003. Т. 5. 736 с.
4. Агафонова Н. В. Конституція як об'єкт реформування. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 352–358.
5. Глобальна та національна безпека : підручник / В. І. Абрамов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянук та ін. ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
6. Резнікова О. О., Сьомін С. В. Забезпечення безперервності процесу управління у сфері національної безпеки // *Національний інститут стратегічних досліджень* : офіц. сайт. URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/111AZ-governance-continuity-1_1_2-928b5.pdf (дата звернення: 09.02.2021).
7. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (теоретико-методологічний аналіз) : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 21.03.01. Київ, 2005. 32 с.
8. Пономарьов С. П. Основні напрямки діяльності держави у сфері забезпечення безпеки та оборони України. *Форум права*. 2018. № 2. С. 109–114. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2018_2_15.pdf (дата звернення: 09.02.2021).
9. Сіцінський Н. А. Науковий супровід державно-управлінських реформ щодо забезпечення національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/64.pdf (дата звернення: 09.02.2021).
10. Павлюк К. С. Взаємодія органів державної влади та неурядових громадських організацій у системі забезпечення національної безпеки України : дис. ... канд. наук з держ. управління : 25.00.01. Київ, 2014. 206 с.

Надійшла до редколегії 12.02.2021

¹ Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2018 році». Київ : НІСД, 2018. С. 118.

² Там само. С. 121.

ЗАГУМЕННАЯ Ю. А. КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОБЛЕМЕ КОНЦЕПЦИИ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Проведено комплексное теоретико-правовое исследование трансформации представлений о природе реформирования национальной безопасности в отечественной юриспруденции. Комплексно рассмотрены теоретико-методологическая основа и приоритетные направления правового обеспечения реформирования в сфере национальной безопасности. Основной акцент сделан на том, что целью реформы национальной безопасности является такое усовершенствование законодательства и управления в сфере национальной безопасности, которое сможет обеспечить качественное укрепление в соответствии с актуальными и перспективными потребностями общества состояния защищенности ключевых национальных интересов от внешних и внутренних реальных и потенциальных угроз.

Ключевые слова: *безопасность человека, общества и государства, национальная безопасность, военная безопасность, информационная безопасность, экономическая безопасность, экологическая безопасность, национальные интересы, внутренние и внешние угрозы, государственный суверенитет, территориальная целостность, правовая реформа, реформа в сфере национальной безопасности, субъекты обеспечения национальной безопасности, Стратегия национальной безопасности, государственный аппарат, общественные организации.*

ZAHUMENNA YU. O. CONCEPTUAL APPROACHES TO THE PROBLEM OF NATIONAL SECURITY CONCEPT

A comprehensive theoretical and legal study of the transformation of ideas about the nature of national security reform in domestic jurisprudence has been carried out. The author has defined the priorities and directions of the reform in the field of national security and, more importantly, its theoretical and methodological basis.

It has been determined that the main object of the reform in the field of national security is the whole complex of public relations, which is subject to special protection by the system of entities of ensuring national security. The system of such social relations is centered around the defining national interests, which usually include the vital interests of a man, society and the state and the implementation of which ensures the state sovereignty, its progressive development, and safe living conditions and welfare of citizens.

It has been noted that the main purpose of national security reform is to improve legislation and governance in the national security sector, which can provide qualitative strengthening in accordance with current and future needs of society to protect key national interests from external and internal real and potential threats.

It has been concluded that national security is not considered in modern, both domestic and international science, exclusively as an “acquisition” and a sphere of monopoly responsibility of the state; we cannot eliminate the active participation of civil society structures, which should exercise public control over the course of such a reform and, if necessary, should have the tools of close communication with state authorities at the stage of initiating the reform, constructing its goals and objectives, directions and perspectives and at the stages of its implementation. Restriction of the capacity of the state, especially in times of economic crisis, highlights the need to optimize the participation of non-government actors in ensuring national security. Obviously, such activity of the non-governmental sector should be strongly encouraged by legislative instruments, legitimizing measures for national security reform through its close involvement and providing them with additional public support.

Key words: *person, society and state’s security, national security, military security, information security, economic security, environmental security, national interests, internal and external threats, state sovereignty, territorial integrity, legal reform, reform in the national security sector, entities of ensuring national security, National Security Strategy, state apparatus, public organizations.*